

Dat bestaat niet

U weet allemaal wel, hoe mijn titel eigenlijk moet klinken om goed tot zijn recht te komen: ik moet dan natuurlijk niet rustig en onbewogen op effen toon constateren: „dat bestaat niet”, nee, ik moet het heel anders doen. Ik moet wat medelijden en een tikje minachting in mijn stem leggen en een flinke dosis verwondering over het feit, dat iemand met permissie zo hartverscheurend stom kan zijn, en dan lukt het misschien om in de juiste intonatie en met de nodige overtuiging te zeggen: maar man, dat bestaat niet! Kijk als ik het ongeveer zo doe, dan geef ik daarmee vrij duidelijk te kennen, dat de persoon, die ik met man aanspreek, me nog veel meer kan vertellen, maar dat ik er geen woord van geloof om de eenvoudige reden, dat het onmogelijk is. Het kan niet, het bestaat niet. Maar, zou ik nu willen vragen, waarom wordt in deze wat populaire uitdrukking eigenlijk met zoveel minachting gesproken over het niet-bestaan? Als ik van iets zeg, dat het niet bestaat, dan betekent dat oorspronkelijk natuurlijk niet „het kan niet” of „het is onmogelijk” maar heel eenvoudig „het is er niet” of wat nauwkeuriger gezegd „het is niet een deel van de werkelijkheid”. Maar is het daarom nu ook direct-onbelangrijk? Ik begrijp, dat dit een wat rare vraag moet lijken. Wat ben ik eigenlijk van plan? Wil ik U soms wijs maken, dat dingen, die niet bestaan, toch belangrijk kunnen zijn? Ja, om U de waarheid te zeggen, dat was precies mijn bedoeling, en nu zult U waarschijnlijk denken: nou dank je wel, ik heb aan wat wel bestaat al schoon genoeg, ik zou U toch willen vragen nog even geduld te hebben: het is niet zo gek als het misschien lijkt.

*
*   *
*

Laat ik beginnen met een vraag: Hebt U wel eens de Nederlandse vlag gezien? Natuurlijk wel, zegt U. Ja wacht U nog even, zegt U niet te gauw ja! U hebt zonder twijfel vaak een Nederlandse vlag gezien, en zelfs wel eens een straat of een stad vol met Nederlandse vlaggen, maar de Nederlandse vlag, nee, die hebt U nooit gezien, die kunt U niet gezien hebben, om de heel eenvoudige reden, dat die niet zichtbaar is —! Ik heb zo pas gezegd, het is niet zo gek als het misschien lijkt. Ik vermoed, dat U nu langzamerhand zo ver bent, dat U denkt: dat misschien kan wel weg, gek lijken doet het zeker! Dat is ook wel zo. En ik geef U direct toe, elke Nederlandse vlag is natuurlijk zichtbaar, maar de, de Nederlandse vlag, nee, die niet! Want de Nederlandse vlag, die is niet groot en niet klein, die heeft helemaal geen afmetingen, die is ook niet van zij of van linnen, van papier of van welk materiaal dan ook gemaakt, de Nederlandse vlag wappert niet, ligt niet op een bleek of in een kast of op een baar, de Nederlandse vlag is geen deel van de werkelijkheid, die bestaat niet. Maar nu zal misschien iemand denken, „bestaat niet” — bestaat dan alleen datgene, wat je zien kunt? Nee, zeker niet! Er is ook wat men zou kunnen noemen: een werkelijkheid van de geest, die je niet zien kunt. Uw waarnemingen b.v. terwijl U dit verhaaltje leest, de gevoelens en gedachten, die U daarbij hebt, die kun je niet zien, maar desondanks ze behoren tot de werkelijkheid, ze bestaan. Dus ook aan alle gedachten, die U nu misschien wijdt aan de Nederlandse vlag, aan alle voorstellingen, die U zich daarvan maakt, wil ik graag bestaan toekennen, maar aan de Nederlandse vlag zelf — nee daaraan niet. Maar nu voeg ik er dit met nadruk aan toe: het feit, dat de Nederlandse vlag dan niet wat je noemt echt bestaat, dat doet aan de belangrijkheid, aan de waarde ervan geen afbreuk. Want de Nederlandse vlag, die niet bestaat, is desondanks het voorbeeld, het model voor alle Nederlandse vlaggen, die wel bestaan. Die vlaggen moeten gemaakt zijn naar dat model, en als een lap, die men wil laten doorgaan voor een Nederlandse vlag, niet op de juiste wijze naar dat model gemaakt is, dus als b.v. de banen niet in de juiste volgorde naast elkaar liggen of

als de middelste baan veel smaller is dan de buitenste, wel dan is het eenvoudig niet een Nederlandse vlag. M.a.w. de Nederlandse vlag is de maatstaf, waaraan alles, wat men Nederlandse vlag wil noemen, moet voldoen om werkelijk een Nederlandse vlag te zijn. Die maatstaf heeft niet een echt bestaan, maar is juist daardoor ook onvernietigbaar. Ik bedoel dit: gesteld dat morgen aan de dag door de een of andere nationale ramp alle bestaande Nederlandse vlaggen in vlammen opgingen, zodat er nergens ter wereld ook maar één enkel exemplaar van een Nederlandse vlag meer bestond, dan zou toch de Nederlandse vlag ongerept blijven — ja hoe moet ik deze zin nu afmaken? „Blijven bestaan” kan ik nu niet meer zeggen. Maar er is een andere term gesmeed voor deze heel eigenaardige vorm van zijn, waarin het bestaan niet ligt opgesloten: dat is *gelden*. Zo zegt men ook, dat het recht geldt, dat de waarheid geldt.

Als iemand U vertelde, dat er ergens in Den Haag op de zolder van een van onze Ministeries een hele mooie, prachtig afgewerkte zijden vlag wordt bewaard, en dat dat nu de Nederlandse vlag is, dan zou U het gevoel hebben te worden beetgenomen, en volkomen terecht. En zo is ook het Recht niet ergens veilig opgeborgen, het Recht heeft geen werkelijk bestaan. Maar pas op, als ik dat zeg, is het niet mijn bedoeling te beweren, dat er van recht of onrecht niet gesproken kan worden, en dat aan ieder mens of aan iedere staat alles geoorloofd zou zijn, wat die persoon of die staat maar met geweld kan doorzetten. Nee, ik bedoel dat ook het recht een maatstaf is, die geldt, dat wil dus zeggen dat alles wat optreedt met de pretentie van recht te zijn, dus elke wetgeving, elk zogenaamd positief recht getoetst moet worden aan de maatstaf van het Recht. En als het die toets niet kan doorstaan, wel dan is het eenvoudig geen recht, ook al is het met een meerderheid aangenomen in een parlement of door machthebbers opgelegd.

Nu zal ik niet proberen, U een volledige opsomming te geven van alles, wat op deze wijze weliswaar niet *bestaat*, maar toch van grote betekenis is, omdat het *geldt*. Maar ik wou met deze onderscheiding tussen bestaan en gelden toch wel iets doen: ik wil namelijk proberen met behulp daarvan een van de wezenlijke verschilpunten te verhelderen tussen de opvattingen van de godsdienstige mens en die van de humanist.

Zoals het is met de Nederlandse vlag en met het Recht, zo is het ook met de zedelijkheid, de goedheid, met als U het zo noemen wilt: het ideaal. Ook hier hebben wij te maken met een maatstaf, waaraan wij de gezindheid en het handelen van ons zelf en van anderen toetsen, en ook van deze maatstaf zegt de humanist, dat hij geldt, maar niet bestaat. En dit brengt hem nu in botsing met de godsdienstige mens. Die had nog niet direct bezwaar tegen de bewering dat de Nederlandse vlag en het Recht niet bestaan. Maar zegt hij, het ideaal — dat bestaat, want God is het ideaal, en wij hebben de zekerheid: God bestaat. Kijk, de humanist gunt die zekerheid graag aan wie die zekerheid bezit. Maar hij zelf kan deze overtuiging niet tot de zijne maken. Waarom niet? Omdat hij geen redenen heeft, geen gronden om die overtuiging te aanvaarden. Hij weet daar niet van, en hij meent, dat niemand daarvan iets kan weten, omdat men dan een kennisgebied zou moeten betreden, dat principieel onbereikbaar is. En dus op de vraag, of er een volmaakt goed opperwezen bestaat, d.w.z. of God bestaat — daarop moet de humanist het antwoord schuldig blijven. Maar — en dat is vermoed ik in de ogen van de godsdienstige mens het aanstootgevende — dit antwoord is voor de humanist niet eens zo bijster belangwekkend. Want ook als het ideaal niet gestalte heeft gekregen in een God, die bestaat, dan wordt de geldigheid van het ideaal daardoor niet aangetast. Die geldigheid blijft er in elk geval. Dat wil dus dit zeggen: wij behoren dit ideaal zo veel mogelijk te verwerkelijken, en wij behoren dat te doen, onverschillig of God bestaat of niet bestaat. Voor de humanist ontleent het ideaal dus niet zijn waarde en betekenis aan God, nee juist andersom: als God bestaat, ontleent Hij zijn waarde aan de mate, waarin Hij het ideaal in zich verwerkelijkt.

U had toen U met lezen begon niet verwacht, dat het hierop uitloopen zou? Dat kan ik mij voorstellen. Als U nu maar niet zegt: hoe bestaat het?!

Prof. Dr. LIBBE VAN DER WAL

Wist U . . . . .

dat het Humanistisch Verbond de volgende periodieken uitgeeft?

REKENSCHAP

driemaandelijks tijdschrift voor wetenschap en cultuur. Abonnementsprijs: f 7,50 per jaar; voor donateurs en contribuanten van de Stichting Socrates en voor studenten f 6.—.

Een greep uit de inhoud van het laatste nummer: Humanisme in de Sowjet-Unie (T. Eekman), De Vrijheid in Gevaar (A. Stempels), Rondom een beslissing (J. W. Schulte Nordholt), Johannes Tielrooy als Essayist (A. L. Constandse), Hoofdzaken van het Humanisme (H. J. Blackham), Culturele Kroniek (F. P. Huygens), Internationale Kroniek (B. W. Schaper).

MENS EN WERELD

Actueel en veelzijdig.

Hoofdredacteur: Dr H. Bongers; vaste medewerkers o.m. dr J. C. Brandt Corstius, H. G. Cannegieter, Hella Haasse, drs H. Herbers, P. Krug, J. B. Meyer, dr O. Noordenbos, dr J. P. van Praag, dr D. H. Prins, P. C. J. Reyne en mr A. Stempels.

Verschijnt om de veertien dagen.

Abonnementsprijs: f 3,— per jaar voor leden.

Voor niet-leden f 5,—.

WOORD VAN DE WEEK

Humanistische radiolezingen, gehouden voor de Vara-microfoon op Zondagochtenden.

Abonnementsprijs: f 1,— per kwartaal.

Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Bleyenburgstraat 1, Utrecht. Tel. 10163, giro 304960.

HET WOORD VAN DE WEEK

VERSCHIJNT
WEKELIJKS
14 OKTOBER 1956

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT

De Heer

Mevrouw

Mejuffrouw

Onbestelbare exemplaren
terug aan:
Bleyenburgstraat 1, Utrecht

Het Woord van de Week

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de Varø-microfoon.

Administratie en redactie: Humanistisch Verbond, Bleyenburgstraat 1, Utrecht, Postgiro 304960
Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 1,— p. kwart., losse numm. f 0,20, buitenland f 4,60 p.j.